

FACTORI DE BAZĂ CE INFLUENȚEAZĂ POLITICILE ALIMENTARE ȘI NUTRIȚIONALE LA NIVEL INTERNAȚIONAL

A. Chirsanova, dr. conf.univ., V. Reșitca, dr.conf.univ.
Universitatea Tehnică a Moldovei

Problema alimentară la nivel mondial rezultă din jocul a numeroase contradicții, nepotriviri din sfera producției și distribuției bunurilor alimentare, contradicții determinate, la rândul lor, de un ansamblu de fenomene complexe – economice, sociale și politice – specifice țărilor și regiunilor lumii. Proiectele de dezvoltare vizând o alimentație adecvată sunt cele care aduc beneficii unui segment extins de populație, care contribuie la reducerea inegalității veniturilor și au șanse să ducă la îmbunătățirea sănătății și calității vieții. În acest context, recunoașterea existenței unei probleme alimentare, precum și conștientizarea implicațiilor și riscurilor pe care nerezolvarea acestora le poate induce asupra stării de sănătate a populației pe termen scurt, mediu și lung, s-au materializat în intensificarea eforturilor de elaborare și implementare a unor politici alimentare și nutriționale. Scopul general al acestor politici îl constituie protejarea dreptului fiecărui individ de a avea acces permanent la hrana necesară unei vieți active și sănătoase.[2, 4, 12]

Politicile agroalimentare vizează ansamblul sectorului agroalimentar și au ca scop satisfacerea nevoilor alimentare și nutriționale ale populației, prin intervenții și orientări spre piață a diferitelor activități și fluxuri care au loc de-a lungul filierelor agroalimentare sau anumitor segmente ale acestora.[1, 13]

Politicile agricole și de dezvoltare rurală prezintă numeroase particularități naționale și zonale, se concep și se implementează diferit la nivelul exploatațiilor agricole, al activităților economice și sociale din mediul rural și în raporturile pe care agricultura le are cu agenții economici din amonte și din aval. [3]

Politicile alimentare se referă la un set de măsuri cu caracter orientativ, stimulatив sau restrictiv, respectiv asigurarea inocuității alimentelor prin respectarea criteriilor de calitate în toate componentele lanțului agroalimentar, toate acestea urmărind satisfacerea nevoilor biologice complexe ale consumatorilor.[7,8]

Politicile nutriționale au ca scop îmbunătățirea calității și cantității rațiilor de consum alimentar în vederea satisfacerii nevoilor

nutriționale ale populației, protecția consumatorilor și reducerea riscurilor privind sănătatea. Aceste politici sunt strâns legate de politicile alimentare, fiind influențate de veniturile populației, de prețurile produselor etc. și au la bază norme privind substanțele nutritive (conținutul alimentelor în energie, protide, glucide, lipide, minerale, vitamine) necesare pentru menținerea unui tonus fizic și psihic optim pentru consumatori. [10]

În acest context, *fundamentarea și elaborarea* pe baze științifice a *politicilor agroalimentare* presupune, între altele, următoarele: analiza principalelor resurse agroalimentare existente și susceptibile de a satisface cerințele alimentare ale populației; evaluarea stării de nutriție a populației țintă; studiul factorilor socio-culturali care influențează alimentația; cunoașterea stilurilor și tipurilor de alimentație. [1,3]

În ceea ce privește situația principalelor resurse agroalimentare la nivel mondial, se observă, în primul rând, că atât la nivelul marilor regiuni geografice cât și, în cadrul acestora, la nivelul diferitelor țări, există o distribuție inegală a resurselor, iar producătorii consacrați de bunuri agroalimentare continuă să domine, cu mici fluctuații, toate topurile anuale. Aceasta înseamnă că pentru echilibrarea balanței alimentare la nivel mondial, un rol tot mai important va reveni comerțului internațional cu bunuri agroalimentare, însă se pune problema în ce măsură țările net importatoare de resurse, în special cele sărace și în curs de dezvoltare, vor putea participa cu succes la aceste schimbări economice externe în lipsa unor resurse financiare suficiente. [10, 11]

În al doilea rând se evidențiază faptul că, deși, în ultimele decenii producția cerealieră și, pe cale de consecință, cea animalieră, respectiv piscicolă, au înregistrat creșteri importante, în prezent, are loc o încetinire a ritmurilor de creștere anuală a acestora, ceea ce va implica apariția, în viitor, a unor probleme reale privind asigurarea securității alimentare pentru populația din anumite zone ale lumii, mai ales dacă această situație va fi coroborată și cu un spor demografic necontrolat. [12]

De asemenea, ca o consecință a celor arătate mai sus, analiza reliefează că situația disponibilităților alimentare energetice și trofice se prezintă foarte diferit atât pe categorii mari de țări, în curs de dezvoltare sau industrializate, cât și pe mari zone geografice. Astfel, insuficiențele alimentare energetice și trofice sunt, de regulă apanajul, țărilor sărace și în curs de dezvoltare, cu toate că și în societățile dezvoltate se constată, uneori, la anumite segmente de populație o stare de subalimentație, însă, în ambele situații, este periclitată dezvoltarea fizică și mentală armonioasă a consumatorilor, adică acea stare de sănătate care să le permită să facă față cu succes solicitărilor la care ei sunt supuși în mod curent. [5]

Primele încercări publicate de estimare a necesarului uman de substanțe nutritive datează din ultima jumătate a secolului al XIX-lea, deși proprietățile nutritive ale anumitor alimente erau cunoscute de mai multă vreme. [10]

Evoluțiile ulterioare au dus, în final, la cristalizarea a două mari tipuri de aplicații sau utilizări ale activității de estimare a necesarului uman de substanțe trofice: aplicații cu rol diagnostic și aplicații cu rol prescriptiv. Primele urmăresc stabilirea, cu prioritate, a necesarului de hrană și de nutrienți pe cap de locuitor, iar cele din a doua categorie vizează consilierea nutrițională a consumatorului și planificarea distribuției de alimente către grupurile de populație, respectiv alimentația de tip instituțional. [6]

În ceea ce privește determinarea cât mai exactă a stării de nutriție a unei colectivități umane, trebuie luate în calcul mai multe variabile, fără de care evaluarea nu poate fi considerată realistă: *mărimea populației și structura acesteia* pe vârste și pe sexe, disponibilitățile agroalimentare de care dispune colectivitatea respectivă de-a lungul perioadei studiate, *veniturile alocate* pentru satisfacerea nevoilor de hrană și *consumul alimentar propriu-zis*, văzut atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ.

Populația unei anumite zone geografice se stabilește, atât ca mărime, cât și ca structură, cel mai adesea, prin metoda recensământului. [8,9]

Disponibilitățile alimentare se determină în mod frecvent prin metoda bilanțurilor alimentare, potrivit căreia volumul total al disponibilităților este constituit din însumarea producției interne și a importurilor specifice, din care se scade volumul exporturilor și la care se adaugă variația stocurilor.

Pentru stabilirea cuantumului alocației pentru hrană a membrilor comunității, studiată din punct de vedere al stării de nutriție, cuantumul de care

depinde în mod direct mărime și structura consumului alimentar, se poate apela la metoda anchetei alimentare. [1, 6]

Evaluarea consumului alimentar propriu-zis al colectivității, variabilă ce influențează în mod hotărâtor alimentația acesteia, se poate face, de asemenea, prin mai multe metode, dintre care amintim: metoda producției ca metodă inițială și metoda distribuției sau repartiției ca metodă finală.

Definirea coerentă a politicilor agroalimentare – cu luarea în considerare a obiectivelor propuse, a mijloacelor de realizare a acestora, precum și a modalităților de evaluare și corecție – nu poate face abstracție, desigur, de analiza pe care o exercită asupra alimentației umane următorii factori de influență: *factorii economici* (mărimea resurselor agroalimentare disponibile, repartiția și distribuția acestora, stocurile de bunuri alimentare și prețurile lor, veniturile consumatorilor etc.), *factorii demografici* (dinamica populației și structura acesteia pe regiuni geografice, vârste și sexe etc.) și *factorii politici* (sistemul politic al unei țări cu tot ceea ce derivă din acesta). [8, 11]

Totuși, a face abstracție de existența unor tradiții și obiceiuri alimentare, precum și de manifestarea cotidiană a anumitor comportamente alimentare individuale sau de grup, înseamnă că în conturarea politicilor alimentare și nutriționale, care reprezintă apanajul autorităților guvernamentale sau a unor organizații de profil naționale și internaționale, se pierde din vedere subiectul principal al acestora, care nu poate fi decât omul, în toată existența sa plinară.

În acest context, o atenție aparte trebuie acordată și factorilor socio-culturali care, în majoritatea țărilor, au o influență majoră asupra consumului alimentar. Ne referim aici la tipurile de produse care se consumă în mod frecvent, la modul cum sunt obținute și pregătite acestea, deci la obiceiurile de consum ale populației. Orice consumator are dreptul să prefere sau nu anumite alimente și mulți oameni sunt conservatori în privința obișnuințelor de consum cu care au fost deprinși de-a lungul timpului. De aici rezultă și convingerea unor specialiști în alimentație că tradițiile alimentare nu fac altceva decât să perpetueze la nesfârșit o stare de malnutriție individuală sau colectivă la nivelul unei părți a populației. [7,12]

Deseori, s-a spus că obișnuințele de consum nu se schimbă niciodată sau se schimbă foarte greu, iar modificarea acestora este greu de realizat; această teorie a fost infirmată însă în timp, fapt demonstrat și de realitatea că o serie întregă de produse, care în prezent se consumă în mod curent

în multe țări ale lumii, nu intrau în dietele obișnuite ale oamenilor cu un secol în urmă.

Altfel spus, preferințele pentru un anumit aliment, în cea mai mare parte a cazurilor, nu iau naștere sau se sting dintr-un capriciu sau moft de moment. Mutațiile sunt generate de schimbările sociale și economice care au loc într-o comunitate sau într-un grup social când, foarte des, problema care se pune nu se referă la ce tipuri de alimente se consumă ci, mai degrabă, la ce cantitate de produse este disponibilă pentru consum și cum este împărțit acesta între membrii comunității sau, după caz, ai familiei.[3, 11]

Ținând cont de toate aceste aspecte, este de dorit ca specialiștii în nutriție să analizeze diferitele obiceiuri și preferințe alimentare existente în diversele regiuni ale lumii și, prin intermediul unor *programe de educație nutrițională* bine construite, să contribuie, pe de o parte la consolidarea celor pozitive, iar, pe de altă parte, la schimbarea celor negative. Acest lucru este necesar să se întâmple, cu atât mai mult cu cât fundamentarea și consolidarea unor politici alimentare și nutriționale eficiente trebuie să se întemeieze pe o bună cunoaștere a acestor realități.[1, 9]

În acest sens, un instrument util de lucru îl reprezintă așa numita piramidă a alimentelor, prin intermediul căreia se prezintă, într-o formă grafică sugestivă, proporțiile pe care trebuie să le aibă în alimentația cotidiană principalele grupe de alimente, cunoscându-se necesarul zilnic de substanțe nutritive al diferitelor categorii de consumatori.

Astfel, Departamentul Agriculturii din Statele Unite ale Americii, la nivelul căruia există o structură specializată care oferă consumatorilor consultanță în legătură cu nutriția, a elaborat o piramidă generală a alimentelor, în care se poate observa cu ușurință că ponderea cea mai ridicată în consum (baza piramidei) ar trebui să revină grupei cerealelor și produselor derivate din acestea, dat fiind conținutul lor nutritiv și necesarul de nutrienți care trebuie acoperit la nivel individual, iar cea mai scăzută (vârful piramidei) grupei zahărului și produselor zaharoase, respectiv grăsimilor și uleiurilor alimentare, dacă ținem cont de riscurile pe care le induce asupra sănătății consumul abuziv al acestora.[1, 3, 12]

În cadrul piramidei, grupele intermediare sunt reprezentate, mai departe, în ordinea crescătoare a ponderilor, de către legume și fructe, carne și preparate din carne, pește, lapte și produse derivate și, respectiv, ouă.

Pe această bază, pot fi imaginate piramide alimentare specifice diverselor regiuni ale lumii, în condițiile în care realitatea demonstrează că aceste regiuni prezintă particularități în ceea ce privește nu numai tradițiile și preferințele alimentare, ci și posibilitățile de realizare permanentă a unor bunuri alimentare la costuri acceptabile din punct de vedere economic, și aceasta cu atât mai mult cu cât există diferențieri semnificative între aceste regiuni, din punct de vedere al condițiilor pedoclimatice, respectiv al mijloacelor tehnice de producție care pot fi folosite în agricultură. Așadar, pot fi realizate mai multe tipuri de piramide alimentare, corespunzătoare marilor regiuni geografice ale lumii (Europa, Asia, Africa, America de Nord și de Sud și Oceania), tipurilor de alimentației sau categoriilor de consumatori. [1, 9].

Elaborarea pe baze științifice și aplicarea coerentă a măsurilor de politică alimentară și nutrițională implică și cunoașterea profundă a stilurilor alimentare și a tipurilor de alimente.

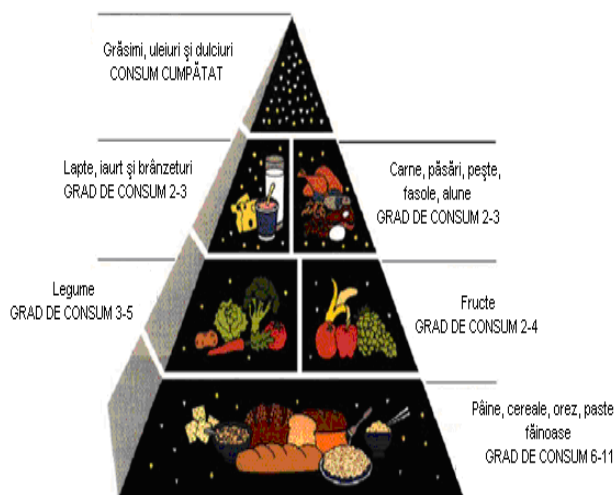

Figura 1. Piramida alimentară în SUA.

Figura 2. Piramida alimentară în Chile.

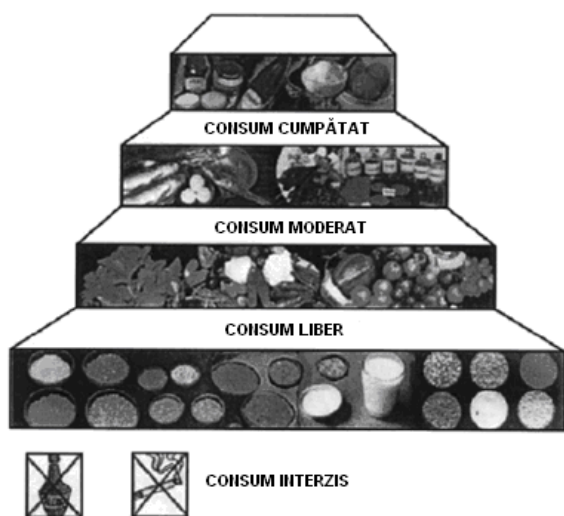

Figura 3. Piramida alimentară în India.

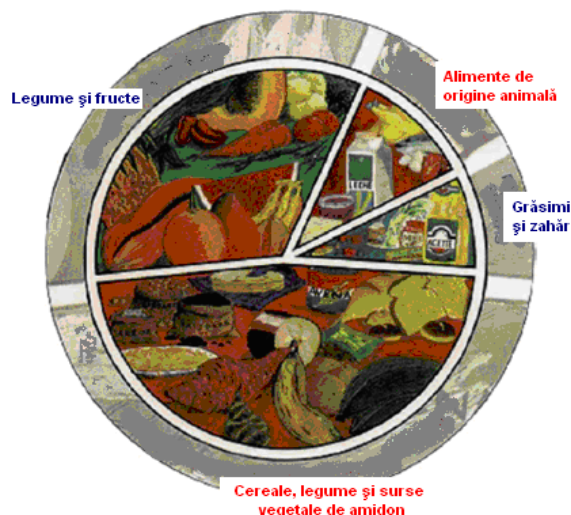

Figura 6. Piramida alimentară în Costa Rica.

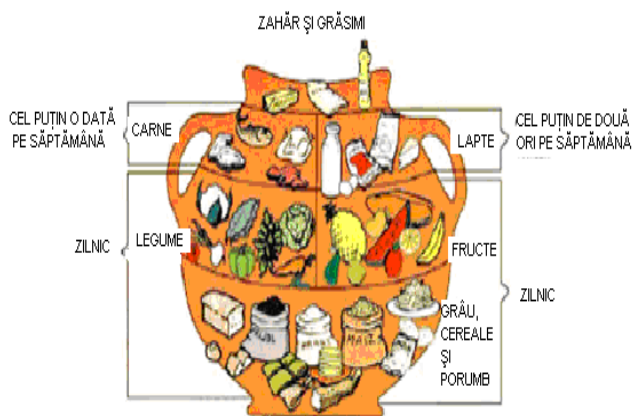

Figura 4. Piramida alimentară în Guatemala.

Figura 7. Piramida alimentară în Canada.

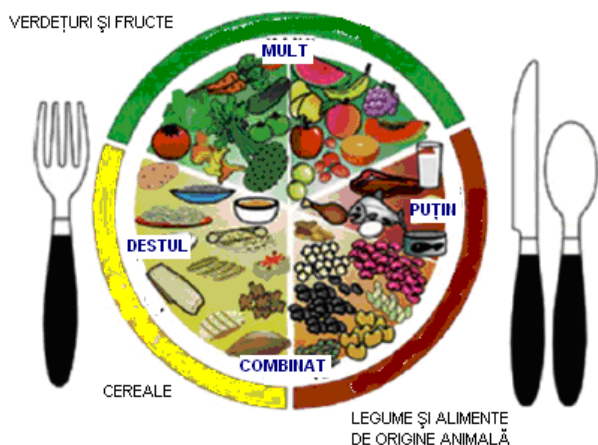

Figura 5. Piramida alimentară în Mexic.

Stilul alimentar este o componentă a stilului de viață al omului și definește comportamentul unui consumator sau al unei colectivități umane în ceea ce privește aspirația și semnificația care sunt acordate actului alimentar, precum și procurării,

pregătirii și consumului bunurilor alimentare necesare întreținerii vieții.

Între factorii care influențează stilurile alimentare amintim: *organismul uman*, prin caracteristicile lui fiziologice și psihologice, de vârstă, sex, greutate, stare de sănătate etc.; *stilul de viață*, în întregul său, dintre care se detașează stilul de muncă, de folosire a timpului liber, resursele financiare etc.; *nivelul de cultură și civilizație* al populației țintă pentru care se analizează stilul alimentar: cunoaștere, tradiții alimentare, credințe religioase etc.; *mijloacele materiale* utilizate pentru satisfacerea cerințelor de hrană: alimentele propriuzise, echipamentele, instalațiile și ustensilele necesare pregătirii și servirii mesei, dotările pentru crearea ambianței etc.; *distribuția în spațiu* a consumatorilor, producătorilor și comercianților de bunuri alimentare; *timpul și condiționările* impuse

de acesta în ceea ce privește procurarea, pregătirea și servirea mesei, respectiv menținerea sau creșterea calității bunurilor alimentare.

Stilurile alimentare pot fi grupate în mai multe categorii:

- stiluri alimentare condiționate de nevoile fiziologice și care au ca scop acoperirea cerințelor de bază ale organismului: pentru situații obișnuite, care țin de rutina actului alimentar și pentru situații deosebite, așa cum sunt, de exemplu, cele legate de refacerea organismului datorită unei boli;

- stiluri alimentare determinate de satisfacerea cerințelor speciale ale consumatorilor, așa cum sunt de exemplu mesele festive și protocolul alimentar oficial;

- stiluri alimentare impuse de valorificarea cu precădere a unor anumite materii prime: stiluri alimentare bazate pe produse ale mării, cu dominantă vegetală sau numai cerealieră etc.;

- stiluri alimentare definite în raport cu timpul în care au fost sau vor fi practicate: istorice sau din trecut, contemporane sau care prefigurează viitorul;

- stiluri alimentare generate de modul de organizare a asigurării hranei („felul de a bucătări”).

Tipul de alimentației al individului – consumator se definește prin regimul alimentar practicat cu consecvență de-a lungul întregii vieți sau, cel puțin, pentru perioade îndelungate de timp, acesta fiind determinat fie de particularități fiziologice specifice, fie de factori care țin de obiceiuri și tradiții alimentare, credințe religioase, posibilități de acces la hrană etc..

În concluzie, succesul politicilor alimentare și nutriționale, inclusiv a programelor de îmbunătățire a alimentației care derivă din acestea, depind de o serie de factori esențiali, și anume: angajamentul politic ferm și consecvent al autorităților competente, concretizat în acțiuni de finanțare a programelor de alimentație, mobilizarea și participarea efectivă a comunității în toate fazele de planificare și implementare a acestor programe, dezvoltarea resurselor umane capabile să consilieze comunitatea în acțiunile întreprinse, stabilirea corectă a obiectivelor și a mijloacelor pentru atingerea lor, dezvoltarea unor sisteme informaționale care să permită monitorizarea și evaluarea luării deciziilor la diferite nivele și, nu în ultimul rând, reproductibilitatea și durabilitatea rezultatelor obținute, care permit extinderea strategiilor respective în cadrul altor comunități.

Bibliografie

1. **Banu C., Dorin S., Shleanu E., Vizireanu C., Gavrilă G.** *Alimente. Alimentație. Sănătate.* Editura AGIR. București, 2005.
2. **Beaton, H. G.** *Human nutrient requirement estimates, www.fao.org.*
3. **Beckford J.** *Quality. A critical introduction, p. 3-9, Routledge, Londra, 2000.*
4. **Brown, R. L.** *Opțiuni dificile. Confruntarea cu perspectiva crizei alimentare, seria „Probleme globale”, Editura Tehnică, București, 2009.*
5. **Brown, R. L.** (coordonator), *Probleme globale ale omenirii. Editura Tehnică, București, 2007.*
6. **Cianetti, E.** *La cultura dellaqualita, SEF Editoriale, S.r.l., Milano, 1997.*
7. **Lathan, M.** *Human nutrition the developing world, FAO, Rome, 2012;*
8. **Malassis, L.** *Economie agroalimentaire, vol. 1 – 3, EditionsCujas, Paris, 2011 ;*
9. **Mencinicopshi, Gh. ș.a.** *Un nou stil de viață (2), Food and Drinks Globus, Revista Industriei Alimentare Românești, nr. 54, 2004, p.6.*
10. **Mencinicopshi, Gh., Stroia, A.** *Un nou stil de viață (3), Food and Drinks Globus, Revista Industriei Alimentare Românești, nr. 55, 2004, p.6.*
11. **Niculescu, N.** *Bucătăria creativă, Editura CERES, București, 2009.*
12. **Kennet K.** *Quality Control For Management, Prentice-Hall, 2010.*
13. **Vachette J.** *Amélioration continue de la qualité, Paris, 2012.*